

Vygotsky'nin Sosyokültürel Kuramı ve Yakınsak Gelişim Alanı

Vygotsky'nin sosyokültürel kuramı: aracılık, özel konuşma, yakınsak gelişim alanının asıl anlamı, iskele kurmanın kanıtı, eleştiriler ve AGS'de sık yapılan hatalar.

Vygotsky'nin Sosyokültürel Kuramı ve Yakınsak Gelişim Alanı

bote.web.tr

BELGE BİLGİLERİ

Belge kodu	BT-046
Yazı no	46
Sürüm	1.0
Sürüm tarihi	28 Eylül 2026
İçerik izi	7D71 C12A 9D10
Yayımlayan	bote.web.tr

GÜNCELLİK KONTROLÜ

Bu belgeyi kullanmadan veya paylaşmadan önce güncelliğinden emin olunuz. QR kodu okutun ya da adrese girin: elinizdeki sürümün güncel olup olmadığını ve sonradan düzeltilen bir hata bulunup bulunmadığını gösterir.

bote.web.tr/d/bt-046/1-0

Hatalar düzeltildikçe yeni sürüm yayımlanır; bütün değişiklikler sitede sürüm geçmişiinde listelenir.

Bu belge tamamen ücretsizdir. Size satmaya çalışanlara itibar etmeyiniz.

Güncelliği kontrol et

İÇİNDEKİLER

1. Kuramın sorusu: zihin toplumdan nasıl doğar?
2. Dil ve düşünce: özel konuşma
3. Yakınsak gelişim alanı: kavramın asıl anlamı
4. İskele kurma: Vygotsky'nin değil, Wood, Bruner ve Ross'un terimi
5. Sınıfta Vygotsky: karşılıklı öğretim ve dinamik değerlendirme
6. Eleştiriler ve sınırlılıklar
7. Türkiye'de Vygotsky: kuramsal ilgi ve uygulama çalışmaları
8. Piaget ile Vygotsky: karşılaştırma
9. AGS'de Vygotsky: sık karıştırılan kavramlar
10. Terimler ve alanyazındaki karşılıkları
11. Araştırmacılar için açık sorular
12. Özet
13. Sık sorulan sorular
14. Kaynaklar
15. Atıf

Bir çocuğa yapboz verildiğinde tek başına dört parçayı birleştirebiliyor, ama bir yetişkin "önce kenar parçalarını ayırılım" dediğinde bütün resmi tamamlayabiliyorsa, çocuğun gerçek düzeyi hangisidir? Lev Vygotsky'ye göre bu sorunun cevabı ikisi arasındaki farktır ve öğretimin asıl işi o farkta yapılır. Bu yazı Vygotsky'nin kuramını sınav kitaplarındaki tek cümlelik tanımların ötesinde ele alıyor: kuramın sorusu, yakınsak gelişim alanının asıl anlamı, iskele kurmanın kökeni ve kanıtı, sınıf uygulamaları, eleştiriler, Türkiye'deki çalışmalar ve AGS'de sık yapılan hatalar.

Kuramın sorusu: zihin toplumdan nasıl doğar?

Vygotsky (1896-1934) kısa ömründe psikolojiye şu soruyu sordu: insanı öteki canlılardan ayıran üst düzey zihinsel işlevler, yani istemli dikkat, mantıksal bellek, kavramsal düşünme, nereden gelir? Cevabı, bu işlevlerin biyolojik olgunlaşmanın kendiliğinden ürünü olmadığı, **toplumsal ve kültürel bir tarihin** içinde oluştuğuydu. Bu yüzden yaklaşımı **kültürel-tarihsel kuram** olarak da anılır.^[1, 2]

Kuramın ilk temel kavramı **aracılıktır** (mediation). İnsan dünyayla doğrudan değil, araçlar aracılığıyla ilişki kurar. Çekiç gibi teknik araçlar fiziksel dünyayı, dil, sayı sistemleri ve haritalar gibi **psikolojik araçlar** ise zihni dönüştürür. Bir çocuk parmaklarıyla saymayı öğrendiğinde, belleği ve düşüncesi artık kültürün ona verdiği bir araçla çalışmaktadır.^[1]

İkinci temel kavram, Vygotsky'nin **kültürel gelişimin genel yasası** dediği ilkedir: çocuğun kültürel gelişimindeki her işlev iki kez ortaya çıkar, önce insanlar arasında (psikolojiler arası düzlemde), sonra çocuğun içinde (psikolojik iç düzlemde).^[1] Dikkati yönlendirmek önce annenin "bak, kuş" diyerek parmakla göstermesiyle başlar; zamanla çocuk kendi dikkatini kendisi yönlendirir. Bu içselleştirme süreci, dışsal ve sosyal olanın bireysel ve zihinsel olana dönüşmesidir.

Bu iki ilkenin eğitim için sonucu açıktır: öğrenme, gelişimin kendiliğinden ortaya çıkmasını beklemez; tersine, gelişimi harekete geçirir. Vygotsky'nin sözleriyle iyi öğrenme, gelişimin **önünden giden** öğrenmedir.^[1] Bu görüş, Piaget'nin "öğrenme gelişimi izler" yaklaşımından ayrıldığı noktadır.^[3]

Dil ve düşünce: özel konuşma

Üç dört yaşındaki bir çocuğun oyun oynarken kendi kendine konuştuğunu herkes gözlemlemiştir: "Şimdi kırmızıyı buraya koyuyorum... hayır, olmadı." Piaget bu konuşmayı **benmerkezci konuşma** olarak adlandırdı ve çocuğun başkasının bakış açısını alamamasının bir işareti saydı; ona göre bu konuşma

çocuk toplumsallaştıkça kaybolur. Vygotsky aynı davranışı tersinden okudu. Ona göre bu **özel konuşma**, çocuğun kendi davranışını planlamak ve yönlendirmek için sosyal konuşmayı kendine çevirmesidir. Özel konuşma kaybolmaz; içselleşerek **içsel konuşmaya** dönüşür ve öz düzenlemenin aracı olur.^[1,2]

Bu tartışma, iki kuramı ayırt eden en somut deneysel sorulardan biridir: özel konuşma görev zorlaştıkça artıyor mu, yaşla birlikte daha içselleşmiş biçimlere geçiyor mu, farklı kültürel ortamlarda da aynı gelişim çizgisini izliyor mu? Berk ve Garvin'in düşük gelirli ve kültürel olarak farklı bir örneklemde özel konuşmanın gelişimini yaş, cinsiyet ve ortam değişkenleriyle incelemesi, kuramın bu iddiasının farklı bağlamlarda sınanmasının erken örneklerindendir.^[4]

Sınıf için sonuç şudur: problem çözerken kendi kendine konuşan bir öğrenci dikkati dağılmış değil, çoğu zaman düşüncesini düzenlemektedir. Programlama derslerinde öğrencilerden algoritmayı yüksek sesle anlatmalarını istemek, bu aracı bilinçli olarak kullanmanın bir yoludur.

Yakınsak gelişim alanı: kavramın asıl anlamı

Vygotsky'nin en bilinen kavramı **yakınsak gelişim alanıdır** (zone of proximal development). Tanımı, çocuğun bağımsız problem çözerek ulaştığı **gerçek gelişim düzeyi** ile bir yetişkinin rehberliğinde ya da daha yetkin akranlarla iş birliği içinde problem çözerek ulaştığı **olası gelişim düzeyi** arasındaki uzaklıktır.^[1] Vygotsky bu kavramı özellikle zekâ testlerine karşı geliştirdi: iki çocuk bir testte aynı puanı alabilir, ama biri yardımla çok daha ileri gidebiliyorsa, bu iki çocuk aynı gelişim düzeyinde değildir.

Kavram öylesine yaygınlaştı ki bugün her türlü yardımcı öğrenme için kullanılıyor. Chaiklin, bu yaygın kullanımı Vygotsky'nin metinleriyle karşılaştırır ve üç örtük varsayımın kavramı çarpıttığını gösterir: kavramın **her türlü göreve** uygulanabileceği, özünün **yardım** olduğu ve bireyin öğrenme **potansiyelini** ölçtüğü varsayımları. Chaiklin'e göre Vygotsky'de yakınsak gelişim alanı, belirli bir yaş döneminde **olgunlaşmakta olan psikolojik işlevlerle** ilgilidir; herhangi bir bilginin yardımla öğrenilmesi değildir.^[5]

Gredler daha da ileri gider: yakınsak gelişim alanı, Vygotsky'nin kuramında küçük bir tartışmayken erken dönemde eksik bilgiyle öne çıkarılıp kuramın merkezine yerleşmiştir. Vygotsky'nin bütün kuramının doğru çevirilere yıllarca ulaşamaması ve onun **bilimsel kavramlar** (okulda sistemli olarak öğrenilen kavramlar) ile **gündelik kavramlar** arasındaki ayrımın popüler anlatımlarda eksik kalması, bu çarpıtmayı besleyen etkenlerdir.^[6] Bu eleştiri eğitim açısından önemlidir: Vygotsky için okulun asıl görevi, gündelik deneyimin tek başına veremeyeceği bilimsel kavramları sistemli biçimde kazandırmaktır.

İskele kurma: Vygotsky'nin değil, Wood, Bruner ve Ross'un terimi

Sınav kaynaklarında en sık yapılan hata, **iskele kurmayı** (scaffolding) Vygotsky'ye mal etmektir. Terim, Wood, Bruner ve Ross'un 1976'da 3-5 yaş çocuklarına bir blok yapıyı kurmayı birebir öğrettikleri çalışmada ortaya atıldı. Yazarlar öğretmenin altı işlevini tanımladılar: çocuğun ilgisini göreve çekmek, görevi basitleştirmek, hedefe yönelimi korumak, kritik özellikleri işaretlemek, hayal kırıklığını denetlemek ve çözümü göstermek.^[7] Kavram daha sonra yakınsak gelişim alanıyla ilişkilendirildi ve Vygotsky'yi öğretimin sembolü hâline geldi.^[2]

Van de Pol ve arkadaşlarının on yıllık alanyazın derlemesi iskeleyi üç özellikle tanımlar: **duruma duyarlılık** (desteğin öğrencinin o anki düzeyine göre ayarlanması), **desteğin azaltılması** ve **sorumluluğun öğrenciye aktarılması**. Aynı derleme betimleyici çalışmaların çok, etkililiği sınanan çalışmaların ise az olduğunu ve alanın asıl sorununun ölçme olduğunu vurgular.^[8]

Etkililik sorusuna en kapsamlı cevap, bilgisayar tabanlı iskeleler üzerine yapılan bir meta-analizden gelir. Belland ve arkadaşları, fen, teknoloji, mühendislik ve matematik eğitiminde ilkokuldan yetişkin eğitime kadar **144 deneysel çalışmayı ve 333 çıktıyı** birleştirdi. Rastgele etkiler modeline göre bilgisayar tabanlı iskelelerin bilişsel çıktılar üzerindeki etkisi $\bar{g} = 0,46$ bulundu. Etki, iskelenin bağlama özgülü olmamasına ya da zamanla azaltılıp azaltılmamasına göre değişmedi; en yüksek etki, ilkeler düzeyinde ölçülen çıktılarda ve yetişkin öğrenenlerde görüldü.^[9]

Bu bulgunun BÖTE için anlamı doğrudandır: programlama ortamlarındaki ipuçları, adım adım yönlendirmeler ve hata mesajları birer bilgisayar tabanlı iskeledir. Bulgunun ilginç bir yanı da vardır: kuramın merkezi iddiası olan "desteği zamanla azalt" ilkesinin, bu meta-analizde etkiyi değiştirmemiş olması.^[9] Bu durum ya azaltmanın tasarımının çalışmalarda iyi uygulanmadığına ya da kuramın bu iddiasının bilgisayar ortamlarında farklı işlediğine işaret eder.

Sınıfta Vygotsky: karşılıklı öğretim ve dinamik değerlendirme

Karşılıklı öğretim, Vygotskyci ilkelerin en iyi incelenmiş sınıf uygulamasıdır. Palincsar ve Brown'un geliştirdiği bu yöntemde öğretmen ve öğrenciler bir metin üzerinde dört stratejiyi (özetleme, soru sorma, belirsiz olanı açıklama ve tahmin etme) diyalog içinde kullanır. Başta öğretmen stratejileri model olur; zamanla "öğretmen" rolünü öğrenciler sırayla üstlenir. Sorumluluğun kademeli aktarımı, iskele fikrinin somut karşılığıdır.^[10]

Karşılıklı öğretimi inceleyen çalışmalar, etki büyüklüğünün **ölçme aracına** ne kadar bağlı olduğunu gösteren öğretici bir örnektir. Rosenshine ve Meister'ın teknik raporuna göre standart okuma testleri kullanan 13 çalışmanın yalnızca 4'ünde anlamlı sonuç elde edildi ve medyan etki büyüklüğü **0,32** oldu. Araştırmacıların kendi geliştirdiği anlama testlerini kullanan 11 çalışmanın ise 8'inde anlamlı sonuç çıktı ve medyan etki **0,87** oldu.^[11] Aynı yazarların 16 nicel çalışmayı inceleyen hakemli derlemesi yöntemin etkililiğini genel olarak destekler, ama bilişsel strateji öğretimi üzerine daha fazla araştırma gerektiğini de belirtir.^[12]

Dinamik değerlendirme, yakınsak gelişim alanının ölçmeye uygulanmasıdır: öğrenciye test sırasında dereceli ipuçları verilir ve ne kadar yardımla ne kadar ilerlediği ölçülür. Caffrey ve arkadaşlarının 24 çalışmayı inceleyen derlemesi, dinamik değerlendirmenin gelecekteki başarıyı yordama gücünün her durumda değil, belirli koşullarda geleneksel testlerden üstün olduğunu gösterir: geri bildirim öğrencinin cevabına bağlı olmadığında, risk altındaki ya da tipik gelişen öğrencilerden çok yetersizliği olan öğrencilerde ve sonuç ölçüsü olarak normatif testler ile öğretmen yargısı yerine ölçüt dayanaklı testler kullanıldığında.^[13] Kısacası kavram ölçmede de işe yarar, ama sihirli bir çözüm değildir.

Eleştiriler ve sınırlılıklar

Kavramın ölçülebilirliği

Yakınsak gelişim alanı kuramsal olarak güçlü, ama işlemsel olarak zor bir kavramdır. Bir öğrencinin alanının "genişliği" nasıl ölçülecek, hangi yardımın hangi düzeyde verildiği nasıl standartlaştırılacak? Van de Pol ve arkadaşları, iskele araştırmasındaki temel güçlüğün ölçme olduğunu ve etkililik çalışmalarının sayıca az kaldığını vurgular.^[8] Dinamik değerlendirme bulgularındaki koşullu sonuçlar da bu güçlüğün yansımasıdır.^[13]

Metin, çeviri ve yorum sorunu

Vygotsky genç yaşta öldü; yazılarının önemli bir kısmı onlarca yıl sonra, derlenerek ve kısaltılarak çevrildi. *Mind in Society* bile editörlerin farklı metinlerden oluşturduğu bir derlemedir.^[1] Gredler, bu durumun kuramın parçalı ve yanlış anlaşılmasına yol açtığını ve yakınsak gelişim alanının orantısız biçimde öne çıktığını savunur.^[6] Chaiklin de kavramın yaygın kullanımının Vygotsky'nin kendi anlamından uzaklaştığını gösterir.^[5]

Bireysel yapılandırmanın geri planda kalması

Piagetçi eleştiriye göre Vygotsky'nin kuramı, çocuğun kendi başına keşfederek kurduğu bilgiyi ve bilişsel çatışmanın rolünü geri plana iter. Nicolopoulou ise tartışmayı başka bir yönden ele alır: Vygotsky'den esinlenen araştırmaların çoğu ikili etkileşime dar biçimde odaklanmış ve oyunu biçimlendiren daha geniş sosyokültürel bağlamı yeterince incelememiştir.^[14] Yani eleştiri hem "fazla sosyal" hem de "yeterince sosyal değil" yönünden gelir.

Etki büyüklüklerinin şişmesi

Vygotskyci yöntemlerin etkisini gösteren çalışmalar ölçme aracına çok duyarlıdır. Karşılıklı öğretimde araştırmacı testleriyle bulunan medyan etki, standart testlerle bulunanın yaklaşık 2,7 katıdır.^[11] Türkiye'deki okuduğunu anlama stratejileri meta-analizinin bulduğu yüksek genel etki de benzer bir dikkatle okunmalıdır; bu çalışma yalnızca lisansüstü tezlere dayanmaktadır.^[15]

Türkiye'de Vygotsky: kuramsal ilgi ve uygulama çalışmaları

Türkçe alanyazında Vygotsky üzerine çalışmalar, kuramı tanıtan derlemeler ve Vygotskyci yöntemleri sınanan uygulama çalışmaları olarak iki kümede toplanır. Ahioğlu, kültürel-tarihsel kuramın temel kavramlarını (temel ve üst düzey işlevler, araç ve aracılık, sosyal etkileşim, yakınsak gelişim alanı, rehberli katılım ve iskele) çocuk gelişimi açısından ele alır.^[2] Nicolopoulou'nun oyun ve bilişsel gelişim üzerine eleştirel makalesi Türkçe yayımlanarak iki kuram arasındaki tartışmayı Türkçe okura taşımış, Eroğlu ise çocukluk dönemi bilişsel gelişimini iki kuramı karşılaştırarak incelemiştir.^[14, 16]

Uygulama kümesinde karşılıklı öğretim öne çıkar. Güldenoğlu ve Kargın, kaynaştırma eğitimine devam eden hafif derecede zihinsel engelli üç öğrenciyle denekler arası çoklu yoklama modeli kullanarak karşılıklı öğretimin okuduğunu anlama becerilerine etkisini sınaı. Yöntemin etkili olduğunu, öğrencilerin kazanımlarını izleme oturumlarında koruduğunu ve öğretimin sosyal geçerliğinin bulunduğunu bildirdiler.^[17]

Daha geniş ölçekte, Sidekli ve Çetin 2000-2015 arasında dördüncü ve beşinci sınıflarda okuduğunu anlama stratejilerini deneysel olarak sınanan lisansüstü tezleri meta-analizle birleştirdi:^[15]

Özellik	Değer
Dahil edilen tez	24 (11 yüksek lisans, 13 doktora)
Birleştirilen etki	27
Model	Rastgele etkiler
Genel etki büyüklüğü	ES = 1,120 (standart hata 0,114)
Rosenthal güvenli N	2979

Bu değer, Rosenshine ve Meister'in standart testlerle bulduğu medyan etkinin (0,32) üç katından fazladır.^[15, 11] Aradaki farkın olası açıklamaları, Türkiye'deki çalışmaların neredeyse tümünün tez olması, çoğunlukla araştırmacının geliştirdiği testlerin kullanılması ve anlamlı sonuç vermeyen tezlerin meta-analize daha az yansmasıdır. Bu yüzden Türkiye'de Vygotskyci yöntemlerin etkisini sınavan, standart ölçme araçları kullanan ve önceden kaydedilmiş çalışmalara ihtiyaç vardır.

Piaget ile Vygotsky: karşılaştırma

İki kuram çoğu zaman birbirinin karşıtı olarak sunulur; oysa ikisi de öğrenenin etkin olduğunu ve bilginin kurulduğunu kabul eder. Ayrıldıkları nokta, bu kurulumun kaynağıdır.^[16, 3, 1]

Boyut	Piaget	Vygotsky
Gelişimin kaynağı	Bireyin fiziksel ve mantıksal dünyayla etkileşimi, dengeleme	Sosyal etkileşim ve kültürel araçlar
Öğrenme ile gelişim	Öğrenme gelişimi izler	İyi öğretim gelişimin önünden gider
Dilin rolü	Düşüncenin bir ürünü	Düşüncenin aracı ve şekillendiricisi
Kendi kendine konuşma	Benmerkezci konuşma, kaybolur	Özel konuşma, içsel konuşmaya dönüşür
Evreler	Evrensel ve sıralı dört evre	Evre kuramı değil, kültürel-tarihsel süreç
Öğretmenin rolü	Keşfe uygun ortam hazırlayan	Rehberlik eden, yakınsak alanda çalışan

Piaget'nin kuramını ayrıntılı olarak [Piaget'nin bilişsel gelişim kuramı](#) yazısında ele aldık.

AGS'de Vygotsky: sık karıştırılan kavramlar

MEB'in 8 Ocak 2026 duyurusuna göre AGS'nin "Eğitim Bilimleri ve Türk Millî Eğitim Sistemi" başlığı gelişim psikolojisini ve öğrenme psikolojisini açıkça kapsar.^[18] Vygotsky bu başlıklarda genellikle bir sınıf senaryosu üzerinden ve Piaget ile karşılaştırmalı olarak sorulur. Aşağıdaki ayrımlar, en sık yapılan hataları önler:

Karıştırılan	Ayırt edici nokta
İskele kurma kimin kavramı?	Terim Wood, Bruner ve Ross'a (1976) aittir; Vygotsky ile ilişkilendirilmesi sonradandır. ^[7]
Yakınsak gelişim alanı ile hazırbulunuşluk	Hazırbulunuşluk öğrencinin tek başına hazır olduğu düzeydir; yakınsak alan yardımla ulaşılabilir düzey kadar uzanan aralıktır. ^[1]
Özel konuşma ile benmerkezci konuşma	Aynı davranış: Piaget'de benmerkezciliğin işareti, Vygotsky'de öz düzenleme aracı. ^[1]
Gerçek ile olası gelişim düzeyi	Gerçek düzey bağımsız çözümle, olası düzey rehberlikle ölçülür. ^[1]
Bilimsel ile gündelik kavramlar	Bilimsel kavramlar okulda sistemli öğretimle, gündelik kavramlar deneyimle kazanılır. ^[6]
Desteğin azaltılması	İskele kalıcı değildir; öğrenci ilerledikçe geri çekilir ve sorumluluk öğrenciye geçer. ^[8]

Senaryo sorularında ipucu çoğu zaman cümlededir: "öğretmen önce gösterdi, sonra ipucu verdi, en sonunda öğrenciyi yalnız bıraktı" iskele kurmanın ve sorumluluk aktarımının; "akranıyla birlikte tek başına yapamadığını başardı" yakınsak gelişim alanının anlatımıdır.

Terimler ve alanyazındaki karşılıkları

Türkçe alanyazında Vygotsky'nin kavramları için farklı çeviriler kullanılır. [2, 16]

Türkçe terim	Diğer karşılıklar	İngilizce
Yakınsak gelişim alanı	Yakın gelişim alanı, proksimal gelişim alanı, gelişimsel yakınlık alanı	Zone of proximal development
İskele kurma	Destek sağlama, yapı iskelesi	Scaffolding
Özel konuşma	Kendi kendine konuşma, içsel konuşmanın öncüsü	Private speech
İçsel konuşma	İç konuşma	Inner speech
Aracılık	Dolayımrama	Mediation
Psikolojik araç	Kültürel araç, işaret	Psychological tool, sign
Rehberli katılım	Yönlendirilmiş katılım	Guided participation
Dinamik değerlendirme	Devingen değerlendirme	Dynamic assessment
Karşılıklı öğretim	Karşılıklı öğretim tekniği	Reciprocal teaching

Araştırmacılar için açık sorular

- Yakınsak gelişim alanı nasıl ölçülmeli?** Dinamik değerlendirmenin yordama geçerliğinin koşullara bağlı olması, Türkçe dinamik değerlendirme araçlarının geliştirilmesi ve geçerlik çalışmalarının yapılmasını gerektiriyor. [13]
- Desteğin azaltılması gerçekten fark yaratıyor mu?** Meta-analizde azaltmanın etkiyi değiştirmemesi, azaltmanın nasıl tasarlandığını karşılaştıran deneysel çalışmalar için bir davet. [9]
- Türkiye'deki etki büyüklükleri neden bu kadar yüksek?** Tez temelli meta-analizlerle standart testli uluslararası bulgular arasındaki fark, yayın yanlılığı ve ölçme aracı düzenleyicileriyle incelenmelidir. [15, 11]
- Bilimsel kavramlar programda nasıl yer almalı?** Vygotsky'nin bilimsel ve gündelik kavram ayrımı, Türkiye'deki öğretim programlarının kavram yapısını çözümlemek için az kullanılmış bir çerçeve. [6]
- Özel konuşma programlama öğreniminde nasıl işliyor?** Kendi kendine konuşmanın öz düzenlemedeki rolü, algoritma geliştirme sırasında sesli düşünme verisiyle incelenebilir. [1, 4]

Bilgisayar tabanlı öğretim materyallerinde bilişsel yükün yönetimi için [çoklu ortam öğrenme ilkeleri](#) yazısına, AGS'nin genel yapısı için [AGS nedir?](#) yazısına bakabilirsiniz.

Özet

- Vygotsky'ye göre üst düzey zihinsel işlevler önce insanlar arasında, sonra bireyin içinde ortaya çıkar; dil ve kültürel araçlar bu dönüşümün **aracıdır**.

- **Yakınsak gelişim alanı**, çocuğun tek başına çözebildiği ile yardımla çözebildiği arasındaki uzaklıktır; Vygotsky'nin metinlerinde küçük bir tartışmayken sonradan kuramın merkezine yerleştirilmiştir.
- **İskele kurma** terimi Vygotsky'nin değil, Wood, Bruner ve Ross'un (1976) terimidir; 144 deneysel çalışmayı birleştiren bir meta-analiz bilgisayar tabanlı iskelelerin bilişsel çıktılar üzerindeki etkisini $g = 0,46$ bulmuştur.
- Etki büyüklükleri ölçme aracına çok bağlıdır: karşılıklı öğretimde standart testlerle medyan etki **0,32**, araştırmacının geliştirdiği testlerle **0,87**'dir.
- AGS'de en sık tuzak, iskele kurmayı Vygotsky'ye, özel konuşmayı Piaget'nin benmerkezci konuşmasına eşitlemek ve yakınsak gelişim alanını hazırbulunuşlukla karıştırmaktır.

Sık sorulan sorular

Yakınsak gelişim alanı nedir?

Vygotsky'nin tanımıyla, çocuğun bağımsız problem çözerek ulaştığı gerçek gelişim düzeyi ile bir yetişkinin rehberliğinde ya da daha yetkin bir akranla iş birliği içinde ulaşabildiği olası gelişim düzeyi arasındaki uzaklıktır.

İskele kurma kavramını kim geliştirdi?

İskele kurma (scaffolding) terimi Vygotsky'ye ait değildir; David Wood, Jerome Bruner ve Gail Ross'un 1976 tarihli makalesinde ortaya atılmış, daha sonra yakınsak gelişim alanıyla ilişkilendirilmiştir.

Özel konuşma ile benmerkezci konuşma arasındaki fark nedir?

Aynı davranışı Piaget benmerkezçiliğin işareti ve zamanla kaybolan bir konuşma olarak, Vygotsky ise çocuğun kendi davranışını yönlendirdiği ve zamanla içsel konuşmaya dönüşen bir öz düzenleme aracı olarak yorumlar.

Piaget ile Vygotsky arasındaki temel fark nedir?

Piaget'ye göre öğrenme gelişimi izler; Vygotsky'ye göre iyi öğretim gelişimin önünden gider ve onu çeker. Piaget bireyin fiziksel dünyayla etkileşimini, Vygotsky sosyal etkileşimi ve kültürel araçları öne çıkarır.

Karşılıklı öğretim nedir?

Palincsar ve Brown'un geliştirdiği, öğretmen ile öğrencilerin özetleme, soru sorma, açıklama ve tahmin etme stratejilerini diyalog içinde sırayla üstlendiği bir okuduğunu anlama öğretimidir. Sorumluluğun öğretmenden öğrenciye aktarılması Vygotskyci iskele fikrine dayanır.

Vygotsky AGS'de çıkar mı?

AGS'nin eğitim bilimleri başlığı gelişim ve öğrenme psikolojisini kapsar. Vygotsky'nin kavramları bu başlıklar altında, çoğunlukla sınıf senaryoları üzerinden ve Piaget ile karşılaştırmalı olarak sorulur.

Kaynaklar

- 1 Vygotsky, L. S. (1978). Mind in society: The development of higher psychological processes (M. Cole, V. John-Steiner, S. Scribner ve E. Souberman, Ed.). Harvard University Press.
- 2 Ahioğlu, N. (2008). Kültürel-tarihsel kuram çerçevesinde çocuk gelişimi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 41(1), 163-186.
- 3 Piaget, J. (1964). Part I: Cognitive development in children: Piaget development and learning. Journal of Research in Science Teaching, 2(3), 176-186.
- 4 Berk, L. E. ve Garvin, R. A. (1984). Development of private speech among low-income Appalachian children. Developmental Psychology, 20(2), 271-286.
- 5 Chaiklin, S. (2003). The zone of proximal development in Vygotsky's analysis of learning and instruction. A. Kozulin, B. Gindis, V. S. Ageyev ve S. M. Miller (Ed.), Vygotsky's educational theory in cultural context içinde (s. 39-64). Cambridge University Press.
- 6 Gredler, M. E. (2012). Understanding Vygotsky for the classroom: Is it too late?. Educational Psychology Review, 24(1), 113-131.
- 7 Wood, D., Bruner, J. S. ve Ross, G. (1976). The role of tutoring in problem solving. Journal of Child Psychology and Psychiatry, 17(2), 89-100.
- 8 van de Pol, J., Volman, M. ve Beishuizen, J. (2010). Scaffolding in teacher-student interaction: A decade of research. Educational Psychology Review, 22(3), 271-296.
- 9 Belland, B. R., Walker, A. E., Kim, N. J. ve Lefler, M. (2017). Synthesizing results from empirical research on computer-based scaffolding in STEM education: A meta-analysis. Review of Educational Research, 87(2), 309-344.
- 10 Palincsar, A. S. ve Brown, A. L. (1984). Reciprocal teaching of comprehension-fostering and comprehension-monitoring activities. Cognition and Instruction, 1(2), 117-175.
- 11 Rosenshine, B. ve Meister, C. (1993). Reciprocal teaching: A review of 19 experimental studies (Technical Report No. 574). Center for the Study of Reading, University of Illinois (ERIC ED356456).
- 12 Rosenshine, B. ve Meister, C. (1994). Reciprocal teaching: A review of the research. Review of Educational Research, 64(4), 479-530.
- 13 Caffrey, E., Fuchs, D. ve Fuchs, L. S. (2008). The predictive validity of dynamic assessment: A review. The Journal of Special Education, 41(4), 254-270.
- 14 Nicolopoulou, A. (2004). Oyun, bilişsel gelişim ve toplumsal dünya: Piaget, Vygotsky ve sonrası. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 37(2), 137-169.
- 15 Sidekli, S. ve Çetin, E. (2018). Okuduğunu anlama stratejilerinin okuduğunu anlamaya etkisi: Bir meta-analiz çalışması. Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 8(2), 285-303.
- 16 Eroğlu, M. (2023). Çocukluk döneminde bilişsel gelişim: Piaget ve Vygotsky'nin bilişsel gelişim kuramlarının incelenmesi ve karşılaştırılması. Eğitim ve Yeni Yaklaşımlar Dergisi, 6(1), 69-77.
- 17 Güldenoğlu, B. ve Kargın, T. (2012). Karşılıklı öğretim tekniğinin hafif derecede zihinsel engelli öğrencilerin okuduğunu anlama becerileri üzerindeki etkililiğinin incelenmesi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, 13(1), 17-34.
- 18 Millî Eğitim Bakanlığı (2026). Millî Eğitim Bakanlığı Akademi Giriş Sınavı konu dağılımları açıklandı. meb.gov.tr (08.01.2026).

Atıf

BÖTE Editör Ekibi. (2026, 26 Eylül). Vygotsky'nin sosyokültürel kuramı ve yakınsak gelişim alanı. *BÖTE Blog*. <https://bote.web.tr/blog/vygotsky-sosyokulturel-kuram>

Bu belge hakkında. Bu PDF, bote.web.tr'deki [Vygotsky'nin Sosyokültürel Kuramı ve Yakınsak Gelişim Alanı](#) yazısının BT-046 kodlu belgesinin 1.0 sürümüdür.

Sürüm geçmişi ve değişiklikler: bote.web.tr/d/bt-046. Güncel sürümü ve bütün yazıların PDF'lerini bote.web.tr/pdf adresinde bulabilirsiniz. Elinizdeki dosyanın bizim yayımladığımız sürümle birebir aynı olup olmadığını bote.web.tr/d adresinde denetleyebilirsiniz; dosya cihazınızdan dışarı gönderilmez.

© 2026 bote.web.tr · Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi

PDF merkezi

BÖTE bölümü, eğitim fakültesi ve öğretmenlik üzerine ücretsiz, kaynaklı yazılar. Bu belgenin güncel hâli ve çok daha fazlası sitede.

Blog yazıları

Eğitim teknolojileri, kuramlar ve öğretmenlik

bote.web.tr/blog

PDF merkezi

Güncel PDF'ler, sürüm geçmişi ve doğrulama

bote.web.tr/pdf

BÖTE hakkında

Bölümün tarihi, amacı ve fakültedeki yeri

bote.web.tr/about

Müfredat

Dört yıllık ders programı ve dersler

bote.web.tr/curriculum

Mezunlar ve meslek

Mezunların çalıştığı alanlar ve unvanlar

bote.web.tr/graduation

Belge doğrulama

PDF'inizin güncel ve özgün olduğunu denetleyin

bote.web.tr/d

Üniversite topluluklarını, etkinlikleri ve şirketleri tek uygulamada buluşturan ücretsiz kampüs platformu.

- **Dijital portföy**
Katıldığınız etkinlikleri ve sertifikalarını uniconnectly.com/@kullaniciadi adresinde herkese açık sergile
- **Doğrulanabilir katılım**
QR ile giriş yaptığınız etkinlikler portföyünde doğrulanmış listelenir
- **Sertifikalar**
Platformda verilen sertifikalar doğrulanmış işaretli, edu.tr e-postan onaylı
- **Anlık fırsatlar**
Staj, iş ve burs duyuruları akışına düşer
- **Topluluklar ve etkinlikler**
Üniversitelerdeki toplulukları ve takvimi tek ekranda gör, başvurulmuş etkinliklere katıl
- **Üye kartı indirimleri**
Takip ettiğiniz toplulukların anlaşmalı işletme indirimlerinden yararlan

Ücretsiz keşfet

QR kodu okutun ya da uniconnectly.com adresine girin.

Diğer yapımlarımız

UniConnectly gibi bunlar da bizim yapımlarımız. Bu belgeyi ücretsiz sunuyoruz; yapımlarımızı keşfetmeniz ve çevrenizle paylaşmanız, bu çalışmalarını sürdürmemiz için en büyük destektir.

ahmetcelen.com.tr

Üniversite ve kamu sınavlarına ücretsiz matematik: konu anlatımları ve PDF'leri, çıkmış sorular ve sınav geri sayımları.

ahmetcelen.com.tr

Hayvanseverlerin sosyal medyası ve veteriner akıllı klinik yönetim uygulaması.

veterito.com